

Brede School: een sterk merk voor de toekomst?

INGE VAN DE WALLE SPRAK MET PIET VAN AVERMAET, DIRECTEUR VAN HET STEUNPUNT DIVERSITEIT EN LEREN

Toegegeven, het begrip Brede School dreigt al eens het lot te ondergaan van veel andere containerbegrippen en nieuwe concepten die we importeren van de noorderburen. Onze interviewee Piet Van Avermaet, directeur van het Steunpunt Diversiteit en Leren, geeft op het einde van het gesprek aan dat een aantal projecten zich nogal snel het trendy label Brede School aanmeet, zonder er daadwerkelijk veel mee te doen. Terwijl andere scholen of actoren er niet mee uitpakken en er toch al jaren werk van maken. Toch gelooft Van Avermaet sterk in het potentieel van de Brede School om samen met verschillende actoren een brede en sterke leeromgeving voor kinderen en jongeren te creëren. De Brede School kan perfect cultuur als aandachtspunt naar voren schuiven, maar het zou jammer zijn om de Brede School bij voorbaat te versmallen tot de culturele Brede School. De uitdaging voor betrokken actoren is om uit het eigen referentiekader te stappen en te denken vanuit het perspectief van kinderen en jongeren.

MEERSPORENBELEID

De Brede School bestaat al langer in Zweden, Engeland, de VS en Nederland. Het verhaal van de Brede School in Vlaanderen startte in 2004, met een literatuur- en praktijkstudie van het HIVA onder de noemer 'Naar een Brede School in Vlaanderen'. Tegen de lente van 2006 werd een visietekst voorbereid en een projectoproep gelanceerd. In 2007 kregen 14 Vlaamse en drie Brusselse proefprojecten Brede School drie schooljaren lang de kans om in hun dagelijkse praktijk en context op zoek te gaan naar hun invulling van de Brede School. De proefprojecten moesten toelaten om een betere kijk te krijgen op het potentieel van het concept Brede School in Vlaanderen en Brussel. Het toenmalige Steunpunt Gelijke Onderwijskansen kreeg de opdracht in te staan voor de visieontwikkeling, ondersteuning en opvolging van de proefprojecten Brede School. Maar het Steunpunt GOK is omwille van besparingsmaatregelen per 1 januari 2010 afgeschaft. Ook nog om budgettaire redenen is er geen nieuwe projectoproep Brede School gelanceerd vanuit het departement Onderwijs.

Wel is er ondertussen vanuit het agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen een nieuwe projectoproep voor een Brede School die vertrekt vanuit lokale

netwerken met vrijetijds- en/of welzijnsactoren. In deze oproep ligt de nadruk op projecten die leerlingen van 12 tot en met 16 jaar toeleiden naar een zinvolle vrijetijdsbesteding, waar ook vrijwilligerswerk een belangrijk onderdeel van vormt. Bedoeling is dat ze via het netwerk kennismaken met vrijetijdsactiviteiten van onder meer het sociaal-cultureel werk, het jeugdwerk, de sportsector, de amateurkunsten, en de sectoren kunsten en erfgoed. In de periode 2007-2009 liepen ook in dit beleidsdomein acht proefprojecten, waarvan er vier verder werkten tot 2009 (zie artikel Skoel Skillz in deze Momenten).

Het Steunpunt Diversiteit en Leren (dat partner was van het Steunpunt GOK) zal in 2010 in opdracht van de Minister van Onderwijs de ontwikkeling van Brede School in Vlaanderen verder ondersteunen. Piet Van Avermaet verduidelijkt hun opdrachten: "Er is een impactstudie gebeurd naar de 17 projecten die opgevolgd zijn in het kader van de GOK-opdracht gedurende drie jaar. Het rapport is opgeleverd naar de bevoegde administraties van de Vlaamse Gemeenschap en VGC maar momenteel nog niet vrijgegeven. Onze specifieke opdracht in 2010 wat Brede School betreft is verdere verdieping en expertiseontwikkeling, verdere ondersteuning op het lokale niveau, het organiseren van ondersteuning en vorming en het verder verspreiden en valoriseren van verworven inzichten rond de Brede School. Een laatste opdracht van het Steunpunt ligt in beleidsondersteuning: men wil immers werk maken van een regelgevend kader rond de Brede School. Bij het departement Onderwijs is momenteel een projectgroep bezig met dit kader voor te bereiden, daar bieden wij advies en beleidsondersteuning."

Zowel de minister van Jeugd als Cultuur schuiven de Brede School naar voor als een belangrijke speerpunt van hun beleid. Voorlopig is het echter afwachten hoe dit voornemen vertaald wordt naar concrete beleidsplannen en acties na 2010. Het lijkt er in ieder geval niet meteen in te zitten dat er binnen onderwijs extra budgetten zullen komen voor Brede School. Dat doet meteen ook de vraag rijzen of er zonder extra middelen veel nieuwe dynamiek kan gerealiseerd worden.

Voor Piet Van Avermaet is het antwoord genuanceerd: "In een beginperiode van een Brede School moet je ervoor zorgen dat verschillende actoren op gelijkwaardige basis en op basis van vertrouwen gaan samenwerken, en dan kunnen coördinatoren een belangrijke rol spelen. Die brugfiguren moeten natuurlijk wel gefinancierd worden. Maar de werking van een Brede School valt of staat niet met extra middelen. Het kan gaan over bestaande organisaties in een buurt die gaan samenwerken maar wel elk hun middelenstroom hebben. Maar vanuit het samen nadenken en werken rond competenties kunnen ze ook gaan nadenken over het anders oriënteren van bestaande middenstromen. De gemeente zou hier een proactieve, faciliterende rol in kunnen spelen door actoren op regelmatige basis rond de tafel te krijgen. Zij geven vaak middelen aan muziekscholen, culturele instellingen, buitenschoolse organisaties, jeugdwerkingen... Het is voor hen belangrijk om te bekijken of ze extra willen investeren en hoe ze de financiering beter bij mekaar kunnen krijgen, hoe investeringen maximaal kunnen bijdragen aan de ontwikkelingskansen van kinderen. "

Van Avermaet ziet toch kansen om in deze beleidsperiode iets te doen bewegen rond de Brede School: "Er is momenteel toch één en ander aan het bewegen, het thema is ook opgenomen

in het Vlaams regeerakkoord. Bovendien heb ik de indruk dat een aantal politici het thema ter harte neemt en dat dit ook een thema kan worden voor de komende gemeenteraadsverkiezingen. Er is een toenemend bewustzijn op heel wat beleidsniveaus dat als we willen werken aan meer en betere leer- en ontwikkelingskansen voor kinderen, dat verschillende actoren moeten betrokken worden.”

DE LOKALE CONTEXT

Er zijn natuurlijk ook tegenstanders van de Brede School, een concept dat lijkt uit te blinken in vaagheid. Maar het brede concept biedt net ook de mogelijkheid om een Brede School op maat van een lokale context, een buurt te ontwikkelen. “It takes a whole village to raise a child”, dat beseffen we ondertussen wel. De dynamiek die ontwikkeld wordt rond Brede School komt nu dan ook vooral van onderuit, al dan niet onder de noemer Brede School. Dé Brede School bestaat niet: elke samenwerking ziet er anders uit, afhankelijk van de lokale situatie. Van Avermaet: “De overheid kan een kader uitwerken en impulsen geven, maar het is de lokale realiteit die het hele proces bottom-up stuurt.” Waar in de ene Brede School vrijetijdspartners of buurtwerk sterk betrokken zijn, spelen ze in andere projecten een kleinere rol en staat de school op de voorgrond. Piet Van Avermaet: “Dat leidt dan soms tot logische spanningsvelden over welke organisatie de centrale plaats moet innemen. Een aantal stemmen in het debat wil de school centraal stellen en ziet alle andere buitenschoolse voorzieningen als een verlengstuk van de school in het ondersteunen en invullen van eindtermen. Wat natuurlijk leidt tot weerstand bij buitenschoolse actoren en geluiden uit bijvoorbeeld het jeugdwerk rond instrumentalisering. We nemen geen standpunt in over wie waar aan wat moet werken. Leren doen we al lang niet meer alleen op school: kinderen en jongeren verwerven ook veel competenties tijdens hun vrije tijd, bijvoorbeeld via de media, in de jeugdbeweging, bij vrienden of thuis. Onze samenleving is zo ingewikkeld geworden dat jonge mensen voorbereiden om in de samenleving te participeren een te zware opdracht is voor de school alleen. Dit is een gedéélde verantwoordelijkheid. Het is dus niet de bedoeling dat de ene instelling ten dienste staat van de andere, maar wel de bedoeling dat jongeren maximale competenties kunnen verwerven. Soms komt daar in gesprekken tussen partners territoriumdrift bij kijken, en soms is een aardverschuiving nodig om daarna terug rust te vinden.” Van Avermaet wijst op het belang van een paradigmaomslag in de hoofden van alle actoren rond de tafel van de Brede School. “Werken aan de Brede School is niet denken vanuit je organisatie, je sector, je aanbod, je doel, maar op de eerste plaats vanuit het kind vertrekken. Dat betekent wat heilige huisjes aan de kant zetten. Die drempels zie je op alle niveaus, je ziet die op het Vlaamse beleidsniveau, op het lokale, in de buurt. Het vraagt eigenlijk om de volwassen competenties van wederzijds vertrouwen en samen vanuit een ander perspectief te kijken, vanuit het perspectief van het kind.”

GELIJKE LEERKANSSEN

Biedt een Brede School ook een inrijpoort om gericht aan gelijke kansen te werken? Piet Van Avermaet is ervan overtuigd dat de Brede School een bijdrage kan leveren in het rea-

liseren van gelijke onderwijskansen, maar waarschuwt voor het blijven denken in termen van achterstand in het onderwijs, en in de samenleving in het algemeen. Wat hem betreft een tweede belangrijke en noodzakelijke paradigmaomslag voor betrokken actoren in een Brede Schoolverhaal. “Als je altijd vertrekt vanuit achterstand, dan ga je er ten eerste van uit dat er een norm is. Ten tweede ga je ook al je acties vanuit dat achterstandsparadigma opzetten. Wat ziet je dan gebeuren? Dat schoolgerelateerde problemen worden opgelost in een niet-schoolse omgeving. Sociale of jeugdwerkorganisaties gaan bijvoorbeeld vanuit vaststellingen rond taalachterstand huiswerkklasjes en taalklassen opzetten in de vrije tijd. Het gevolg is dat er weinig mee wordt nagedacht over bijvoorbeeld het huistaakbeleid of taalnormen binnen scholen. Ook het beleid vertrekt vanuit dit achterstandsparadigma en subsidieert hier organisaties voor. Zonder daarmee afbreuk te willen doen aan de zorg van mensen uit jeugdsector, maar ze hebben niet de opdracht om school na de school te zijn.

Zowel de school als vrijetijds- en welzijnsactoren moeten op een opener manier rond de tafel gaan zitten, maar altijd wel vanuit de erkenning en waardering voor het feit dat kinderen op verschillende formele en informele plekken competenties verwerven. We moeten erover waken dat niet de hele leefwereld van kinderen wordt verschoold. Bij al die buitenschoolse activiteiten rond bijvoorbeeld taal worden wel pogingen gedaan om dat speels aan te pakken, maar voor jeugdwerkorganisaties is het doel niet de taalachterstand van kinderen wegwerken, wel het spel op zich. Vanuit het perspectief van de kinderen en jongeren kunnen ze wel mee nadenken over bijvoorbeeld het huistaakbeleid van de school.”

Het is niet toevallig dat het gesprek op het onderwerp taal belandt. Samen met Jan Blommaert schreef Piet Van Avermaet in 2008 de publicatie ‘Taal, onderwijs en de samenleving’. De auteurs stellen dat een taal leren slechts voor een heel klein deel op school gebeurt. De som van al die – meestal informele – leeromgevingen zorgt voor eigen taalcompetenties, het resultaat van het individuele levensparcours. Die verschillende leeromgevingen worden niet als evenwaardig gezien. Sommige leeromgevingen hebben een grote legitimiteit en macht, andere weer niet, maar die laatste kunnen een grote invloed hebben op de eerste. Je omgeving wordt zo heel erg determinerend voor de kansen die je later zal krijgen. Als je uit de hogere sociale lagen komt, matcht je leefcultuur met de leercultuur van de school. Voor andere leerlingen wordt de kloof enkel groter. Het benadrukken van één enkele norm, namelijk de standaardtaalvariëteit, dreigt de achterstand van leerlingen die het gewoon zijn een andere taal of een andere taalvariant te spreken te vergroten in plaats van te verkleinen. “Taalachterstand los je niet op door bepaalde aspecten van het Standaardnederlands, zoals spelling en grammatica, tot de enige en absolute norm te verheffen”, zo stellen de auteurs. De school moet meer rekening houden met de verschillende codes. Evengoed kan in een buitenschoolse context meer gespeeld worden met het benutten van taalmogelijkheden en moeten buitenschoolse actoren zich niet zomaar inschrijven in de schoolse normen en programma’s rond taal. Ook voor buitenschoolse actoren is het kwestie van te vertrekken vanuit rijkdommen en verschillen van kinderen en jongeren op het vlak van talige competenties en die dan ook maximaal te benutten.

Voor het Steunpunt heeft het verhaal van de Brede School ook te maken met het omgaan met diversiteit. Van Avermaet hierover: “In wezen is er in elke school, ongeacht haar samenstelling, altijd sprake van diversiteit. Net zoals onze samenleving, ongeacht hoe die eruit ziet, is een school divers samengesteld. Je hebt kinderen uit heel veel verschillende sociale omgevingen die met heel veel verschillende rugzakjes de school binnen komen. Dus met verschillende ervaringen, verschillende vormen van kennis, verschillende manieren waarop zij kennis hebben opgedaan. Het ene individu voelt zich meer aangesproken vanuit een cognitief perspectief als het om leren gaat, een ander kind voelt zich meer aangesproken vanuit een creatief perspectief.” Een Brede School zet dan ook best in op het valoriseren van verschillende competenties van kinderen en jongeren. “Leraren die informeel, alledaags leren van kinderen en jongeren met het formeel leren weten te vervlechten, slagen er beter in de voorraad aan kennis en vaardigheden van leerders uit sociaal zwakke groepen te ontsluiten en te benutten. Een veelheid aan ervaringen, gezichtspunten, leerbronnen en leerstijlen in een groep lerenden is geen belemmerend, maar een verrijkend gegeven.” (Visietekst Steunpunt Diversiteit en Leren”).

CULTUURKANSEN BINNEN DE BREDE SCHOOL

Kan een Brede School ook een plek zijn waar actief wordt ingezet op de culturele competenties van kinderen en jongeren? Ja en nee, volgens Piet Van Avermaet. “Een Brede School heeft inderdaad dat potentieel door met verschillende actoren vanuit formele en informele omgevingen sterker samen te werken rond bijvoorbeeld cultuurbeleving, maar evengoed rond techniek. Want het argument dat je met cultuur niet vroeg genoeg kan beginnen, geldt evengoed voor sport of cultuur. We moeten een Brede School ook niet zien als dé hefboom om een middenklasse cultuuragenda op te dringen zoals bijvoorbeeld iedereen naar het theater krijgen. We moeten ook kunnen accepteren dat kinderen niet geïnteresseerd zijn in toneel. De Brede School kan perfect cultuur als aandachtspunt naar voren schuiven, maar het zou jammer zijn om de Brede School bij voorbaat te versmallen tot de culturele Brede School. Vertrekken vanuit het kind betekent vertrekken vanuit zijn interesses en een leeromgeving creëren waarin het kan ontdekken wat zijn interesse is. Dat kan cultuur zijn, maar evengoed sport of iets anders.” We moeten dus niet de fout maken om met een Brede School jongeren om te toveren tot culturo’s of sportievelingen, zoals sommigen van alle jongeren wiskunde-bollebozen wil maken.”

Vraag is ook hoe je culturele competenties invult: koppel je statusverschillen aan verschillende vormen van cultuurbeleving of rek je de norm op? Van Avermaet ziet wel mogelijkheden binnen de Brede School om status te geven aan die vormen van cultuurbeleving die minder status hebben, net omdat ze zich buiten het formele leercircuit bevinden. “Mijn dochter doet muziekschool en leert accordeon spelen, dat heeft minder status dan piano of viool, en rapmuziek heeft die nog minder. Binnen de context van de Brede School kan je die cultuurbelevingen die buiten de norm vallen meer status geven.”

“Als het gaat over cultuur, zijn we misschien ook nogal snel geneigd te denken dat we goed bezig zijn. We brengen kinderen en jongeren in contact met cultuur, we verlagen de drempel.

Dat is goed, maar je moet je ervan bewust zijn dat je misschien vooral die kinderen helpt die sowieso de stap zetten naar cultuur. Kinderen die opgroeien in een omgeving met minder traditionele cultuurimpulsen, zullen intrinsiek zeer sterk moeten zijn om later zelf de stap te zetten. De Brede School die wil werken rond cultuur zou een stap verder moeten zetten en ervoor zorgen dat cultuur verder ingang vindt buiten het klasgebeuren en aansluit bij alle cultuurbelevingen van kinderen en jongeren. Misschien werk je als leraar meer aan de cultuurcompetenties van je leerlingen door op de speelplaats in te gaan op een vraag over een film dan door tweemaal per jaar naar het toneel te gaan met je leerlingen." Je moet je als leerkracht of begeleider van jongeren bewust zijn van de informele momenten die je kan benutten. "Het gaat er dus om bewuster te kijken en te luisteren naar kinderen en jongeren en van daaruit te reflecteren op de eigen praktijk. Door te vertrekken vanuit het kind deconstrueer je het begrip leren en zullen veel elementen uit de leeromgeving bijdragen tot cultuur en cultuurbeleving, en niet noodzakelijk enkel die acties die je opzet om expliciet aan culturele competenties te werken."

BIOGRAFIE

Het Steunpunt Diversiteit en Leren (SDL) stelt zich tot doel een coherente en wetenschappelijk onderbouwde ondersteuning te bieden rond het thema diversiteit en leren. Het Steunpunt Diversiteit & Leren actualiseerde in het referentiekader 'Leren voor diversiteit. Leren in diversiteit' haar visie op omgaan met diversiteit. Dit referentiekader is een theoretische denkoefening, onder andere op basis van een studie van de internationale literatuur. Een oefening die uitmondde in een duidelijke visie op omgaan met diversiteit en hoe met diversiteit kan worden omgegaan in een lerende omgeving. De doelen of competenties 'omgaan met diversiteit' vormen het logische resultaat van dit referentiekader. Zij kunnen een basis zijn voor scholen, organisaties en bedrijven om een diversiteitbeleid vorm te geven.

*Het Steunpunt Diversiteit en Leren is institutioneel verbonden aan de Universiteit Gent in Vlaanderen/België. Het steunpunt maakt er deel uit van de vakgroep Vergelijkende Cultuurwetenschappen en is ook verbonden aan de cel Diversiteit en Gender. Het Steunpunt wordt geleid door **Piet Van Avermaet**. Ook voor informatie, vorming of coaching en consultancy rondom Brede School kan je bij het Steunpunt terecht.*

Meer informatie vind je op website van het Steunpunt Diversiteit en Leren en op de website van Brede School: <http://www.vlaanderen.be/bredeschool/>

